

DR.SC.-01 PRIJAVA TEME DOKTORSKOG RADA ¹			
Podaci se u obrazac mogu upisivati u samo za to predviđena mjesta. Molimo Vas da se za kretanje kroz upitnik koristite tipkom „tab“.			
OPĆI PODACI I KONTAKT DOKTORANDA/DOKTORANDICE			
Titula, ime i prezime doktoranda/doktorandice:	Marijana Tomić		
Nositelj studija:	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu		
Naziv studija:	Poslijediplomski doktorski studij medievistike		
Matični broj doktoranda/doktorandice:	6873		
Odobranje teme za stjecanje doktorata znanosti (molimo zacrniti polje):	☒ u okviru doktorskog studija	☐ izvan doktorskog studija	☐ na temelju znanstvenih dostignuća
Ime i prezime majke i/ili oca:	Zorica i Marijan Jakšić		
Datum i mjesto rođenja:	26.12.1975., Zagreb		
Adresa:	A. Stepinca 28; 23244 Starigrad Paklenica		
Telefon/mobitel:	098/665-139		
E-mail:	mtomic@unizd.hr		
ŽIVOTOPIS DOKTORANDA/DOKTORANDICE			
Obrazovanje (kronološki od novijeg k starijem datumu):	Poslijediplomski doktorski studij medievistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu Dipl. knjižničar (Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti.; 2002-2004) Prof. hrvatskog i ruskog jezika i književnosti (Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Odsjek za hrvatski jezik i književnost i Odsjek za ruski jezik i književnost; 1994-2001)		
Radno iskustvo (kronološki od novijeg k starijem datumu):	Sveučilište u Zadru, Odjel za knjižničarstvo, Zadar – asistentica (srpanj 2007-) Sveučilište u Zadru, Sveučilišna knjižnica, Zadar – knjižničarka (studenj 2006 – lipanj 2007) Hrvatske željeznice, Ured generalnog direktora, Odnosi s javnošću, jezična urednica (srpanj 2001 – listopad 2006)		
Popis radova i aktivnih sudjelovanja na znanstvenim skupovima:	Članci: 1. Tomić, Marijana. Knjižarski katalozi kao izvori za povijest knjige: primjer kataloga Novoselske knjižare u Zagrebu (1794.-1825.). // Libellarium 2(2008), str. 161-179. 2. Willer, Mirna; Marijana Tomić. Kataložna pravila i praksa u zemljama jugoistočne Europe : istraživanje stanja u odnosu na suvremene trendove u području bibliografske kontrole. // Organizacija znanja 14, 4(2009) 3. Tomić, Marijana. Provenance information in catalogues of Croatian heritage collection // Summer school in the study of old books, Zadar, University in Zadar, Departement of Library and Information Sciences, 28 September – 2 October 2009 : proceedings / ed. by Mirna Willer and Marijana Tomić. Zadar : University in Zadar, 2010. Prijevodi: 1. UNIMARC bibliografski format / hrvatski prijevod formata iz 1999. osuvremenila Marijana Tomić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009.		

1

¹ Molimo datoteku nazvati: DR.SC.-01 – Prezime Ime doktoranda.doc
Molimo Vas da ispunjeni obrazac DR.SC.-01 pošaljete u elektroničkom i tiskanom obliku, potpisano, u nadležnu referadu.

<p>Radionice i izlaganja na konferencijama:</p> <p>1. Tomić, Marijana; Essert, Mario; Glumac, Nikola. Označivanje i analiza digitaliziranog dokumenta // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji 2010.: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, Poreč, 17.-19. studenoga 2010. (izlaganje; rad u zborniku radova prihvaćen za objavljivanje)</p> <p>2. Bosančić, Boris; Tomić, Marijana. Early printed books in research process: meeting specific needs of researchers of Croatian glagolitic early printed books using the TEI (Text Encoding Initiative) // LIDA, Libraries in the Digital Age 2010 May 24 – 28 2010, Zadar, Croatia / University of Zadar, Department of Library and Information Science . Zadar : Universtiy in Zadar, 2010. (radionica, objavljen sažetak)</p> <p>3. Bosančić, Boris; Tomić, Marijana; Jakopec, Tomislav. Text encoding of Croatian glagolitic early printed books in digital library environment // CLS 2010 - Ljetna škola, Okrugli stol i Radionica iz računalne lingvistike. Zadar, Hrvatska, 22.8.-3.9.2010. (izlaganje, neobjavljeno).</p> <p>Posterske prezentacije na konferencijama:</p> <p>1. Šmider, Marinela; Špoljarić, Ivan; Petr Balog, Kornelija; Jadrijević, Romana; Lovrić, Gorica, Tomić, Marijana. Croatian Public Libraries: Physical or Virtual? : pilot study of Zadar and Osijek public library. // 17th Bobcatsss Symposium, Porto, Portugal, 2009 (poster presentation)</p> <p>2. Čurić, fra Tomislav; Velagić, Zoran; Tomić, Marijana; Vukušić, Maja. How to prepare dusty old ladies for showing up in public: organizing library collection of a Monastery of St. Frane in Zadar // LIDA 2009, Zadar (poster presentation)</p> <p>3. Where did those books come from? : a model of cataloguing of old and rare books in the monastery of St. Francis in Zadar // 18th Bobcatsss Symposium, Parma, Italy, 2010. (poster presentation)</p> <p>Izvešća, prikazi, itd.:</p> <p>1. Tomić, Marijana. Aleksandar Stipčević, Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga I. Srednji vijek. Zagreb: Školska knjiga, 2004. Aleksandar Stipčević, Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga II., Od glagoljskog prvotiska (1483.) do hrvatskoga narodnog preporoda (1835.). Zagreb: Školska knjiga, 2005. // Libellarium 1(2008), str. 157-158.</p> <p>2. Velagić, Zoran; Marijana Tomić. Projekt uređenja knjižnice samostana sv. Frane u Zadru (izvještaj od 13. prosinca 2008.) // Libellarium 2(2008), str. 301-303</p> <p>3. Tomić, Marijana. Ljetna škola o staroj knjizi, Sveučilište u Zadru, Odjel za knjižničarstvo, 28. rujna - 2. listopada 2009. // Novosti : Hrvatsko knjižničarsko društvo 45(2009). Dostupno na: http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/173</p> <p>4. Tomić, Marijana. IFLA-ina pretkonferencija: Early printed books as material objects: principles, problems and perspectives : München, 19. – 21. kolovoza 2009. // Novosti : Hrvatsko knjižničarsko društvo 45(2009). Available at: http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/175</p>			
NASLOV PREDLOŽENE TEME			
Hrvatski:	Organizacija i apropiacija tekstova hrvatskoglagoljskih brevijara na razmeđu rukopisne i tiskane tradicije		
Engleski:	Text organisation and appropriation: Croatian Glagolitic Breviaries in transition from manuscript to print culture		
Naslov na jeziku na kojem će se pisati rad (ako nije na hrvatskom ili engleskom):			
Područje/polje:	Područje: humanističke znanosti / polje: povijest		
PREDLOŽENI ILI POTENCIJALNI MENTOR(I)			
<i>(navesti drugog mentora ako se radi o interdisciplinarnom istraživanju ili ako postoji neki drugi razlog za višestruko mentorstvo)</i>			
	Titula, ime i prezime:	Ustanova, država:	E-pošta:
Prvi mentor:	Dr. sc. Mateo Žagar, izv. prof.	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska	mateo.zagar@zg.htnet.hr
Drugi mentor:	Dr. sc. Zoran Velagić, izv. prof.	Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska	zvelagic@ffos.hr
KOMPETENCIJE MENTORA - popis do pet objavljenih relevantnih radova u posljednjih pet godina			

<p>Prvi mentor:</p>	<p>1.Žagar, Mateo. Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova. Zagreb: Matica hrvatska, 2007. 2.Žagar, Mateo. Grafetičke posebnosti tekstova istočne grane hrvatskoga glagoljaštva // Slovo 56-57 (2008). Str. 695-708 3.Franolić, Branko; Žagar, Mateo. An Historical outline of literary Croatian; The Glagolitic heritage of croatian culture. London,Zagreb: Erasmus Publisher, CSYPN, 2008 4.Žagar, Mateo: Grafolingvistika i stari tekstovi: osebnosti pisanog jezika // Od fonetike do etike : zbornik / Pranjković, Ivo (ur.). Zagreb, 2005. Str. 223-258 5.Žagar, Mateo. Grafolingvistički opis Bečkih listića // Raukarov zbornik / Budak, Neven (ur), Zagreb 2005. Str. 637-650. 6.Žagar, Mateo: Rešetarove paleslavističke teme: s margina // Zbornik o Milanu Rešetaru / Maštrović, Tihomil (ur.). Zagreb, 2005. Str. 295-304</p>
<p>Drugi mentor:</p>	<p>1.Velagić, Zoran. Pisac i autoritet. Bit autorstva i sustav autorizacije vjerskih knjiga u 18. stoljeću. Zagreb : Naklada Ljevak, 2010. 2.Velagić, Zoran. Nekoliko napomena o kajkavskim knjigama 17. stoljeća. // Gazophylacium 1-2 (2005). Str. 41–48. 3.Velagić, Zoran. Reading aloud : Between Oral and Literate Communication. // Friars, Nobles and Burghers – Sermons, Images and Prints. Studies of Culture and Society in Early-Modern Europe, In Memoriam István György Tóth / uredili László Kontler i Jaroslav Miller. Budimpešta; New York : CEU Press, 2010. Str. 379–388. 4.Velagić, Zoran. Važnost čitanja i slavonska knjiga 18. stoljeća. // Osječki zbornik 28 (2007). Str. 303–310. 5.Velagić, Zoran; Kristek Andrej. Čitatelji, knjige i tekstovi : oblici interakcije. // Osječki zbornik 29 (2009). Str. 337–346.</p>
<p>OBRAZLOŽENJE TEME</p>	
<p>Sažetak na hrvatskom jeziku (maksimalno 1000 znakova s praznim mjestima):</p>	<p>Temeljni su ciljevi rada istražiti kako se u razdoblju kasnoga srednjeg vijeka i humanizma organizirao tekst u rukopisnim i tiskanim glagoljičkim brevijarima, jesu li postojale razlike između njihove organizacije, koliki su bili međutjecaji te kako je organizacija teksta mogla utjecati na oblike čitanja (javno ili privatno). Istražit će se osobito prijelaz iz rukopisne u tiskanu tradiciju te zakonitosti obiju tradicija koje su utjecale na organizaciju teksta. Budući da su liturgijski tekstovi namijenjeni javnom čitanju, prvenstveno će se istražiti prilagodba teksta glasnom čitanju, no istom metodologijom istražiti će se i tekst u rubrikama i ostalim dijelovima namijenjenim tihom čitanju kako bi se usporedila organizacija i aproprijacija tekstova obiju namjena. Posebna će pozornost biti pridana upravo interakciji teksta, medija i čitatelja, analizirajući s jedne strane način prezentacije teksta i grafetičke osobitosti, a s druge aproprijaciju tekstova i njezin utjecaj na organizaciju.</p>
<p>Sažetak na engleskom jeziku (maksimalno 1000 znakova s praznim mjestima):</p>	<p>The main goal of the thesis is to research the organization of the text in manuscripts and early printed Glagolitic breviaries from the late medieval and humanistic period, as well as the differences between the text organization in manuscripts and early prints, the possible mutual impact and the influence that organization of the text had on public and silent reading. Especially, the transmission from the manuscript to printed tradition will be researched, as well as the rules of each tradition that affected the organization of the text. As liturgical texts are intended to be read in public, the organization of the text intended for oralized reading will be examined, but the same methodology will be implemented on the parts of the text intended for silent reading (rubricas) in order to compare both forms of texts. The interaction between text, medium and the reader will be analyzed by researching the influence of the appropriation of the text on its organization.</p>
<p>Uvod i pregled dosadašnjih istraživanja (preporučeno 7000 znakova s praznim mjestima)</p>	
<p>Nakon što su istraženi tekstovi iz XII. i XIII. stoljeća pisani uglavnom glagoljicom te protumačen njezin nastanak (Žagar, 2005), nametnula se potreba za istraživanjem sljedeće važne točke u razvoju glagoljskoga pisma, prijelaz prema tiskanoj knjizi, kojim se trebaju objasniti nova rješenja u pismu, straničnom postavu i uporabi grafetičkih sredstava, kao i primjena rješenja iz rukopisne tradicije u tiskarstvu, njihovo interferiranje i naponi za standardizacijom pojedinih rješenja. Naime, do sada nisu napravljena sustavna istraživanja o tome što se u organizaciji glagoljičkog teksta mijenjalo u transmisiji teksta iz rukopisnog u tiskani tekst. U ovom radu će biti istražen razvoj organizacije tekstova (organizacija kodeksa/knjige, stranični postav, grafetička sredstva) u glagoljičkim rukopisnim i tiskanim brevijarima kao i utjecaj organizacije teksta u glagoljičkim kodeksima na onu u tiskanim knjigama i obrnuto. Posebno će se motriti promjene u straničnom postavu i grafetička sredstva koja, iako bez izravnog jezičnog odvjetka, sudjeluju u organizaciji i vizualnoj prezentaciji teksta. Istraživanje će obuhvatiti i rezultate lingvističkih, paleografskih i kulturoloških istraživanja korpusa kako bi se objasnila pojedina rješenja u organizaciji teksta i uporabi grafetičkih sredstava te kako bi se dobila cjelovita slika o ulozi aproprijacije na organizaciju tekstova i obrnuto. Detaljnim će se kodikološkim i tipografskim opisom promatranih brevijara, osim njihove usporedbe koja treba pokazati razvoj pojedinih rješenja i njihov međutjecaj, utvrditi i uvjetovanost pojedinih rješenja s obzirom na način izradbe teksta (rukopis ili tiskana knjiga). Osobito će se promatrati promjene u organizaciji tekstova koje su bile uvjetovane primjenom tipografije, zadržavanje rješenja</p>	

iz rukopisnog korpusa u tiskanim knjigama uvjetovan tradicijom i drugim faktorima te izmjene u tim rješenjima ili njihovo zadržavanje u kasnijim izdanjima tiskanih glagoljičkih brevijara. Očekuje se da je ovisnost prvih tiskovina o rukopisnom ustrojstvu vrlo velika, ali su se zasigurno morale pokazati i posebnosti tipografske organizacije.

Uz pomoć relevantne literature promotrit će se međuutjecaj glagoljičkih, latiničkih i ćirilskih rukopisa i tiskanih knjiga. Početkom suvremene povijesti knjige smatra se djelo L'Apparition du Livre koje su godine 1958. objavili L. Febvre i H.-J. Martin i koje otvara zanimanje za knjigu kao sociološki fenomen (Gadd, 2010), a nedavno u žarište zanimanja dolazi rekonstrukcija čitateljskih navika i aproprijacija teksta u širokom smislu (Chartier, 1995). Čitateljskim navikama u srednjem vijeku i renesansi bavili su se M. B. Parkes i A. Grafton (1980), a širi povijesno-kulturološki koncepti razrađeni su u djelima P. Burkea, W. Onga, B. Streeta, itd. Usporedbom elemenata rukopisnih i tiskanih knjiga koji su se prilagođavali glasnom ili tihom čitanju bavio se Paul Saenger (Saenger, 1997, 1999) koji je proučavao promjene u organizaciji teksta i stavljao ih u odnos razvoju tihog čitanja. Grafetička sredstva (ligature, kratice, razmak između riječi) Saenger proučava u njihovu međudnosu te utjecaju na čitanje. Saenger proučava povijest čitanja liturgijskih knjiga u opreci prema ostalim tekstovima. Robert Chartier u svojim djelima kreće od trokuta koji tvore tekst, medij (kodeks, knjiga) i čitatelj, pri čemu čitatelj tekstu ulijeva značenje, na koje utječe i oblik teksta, te promjena oblika uzrokuje promjenu značenja, tekstove namijenjene glasnom čitanju sagledava iz pozicije njihove dvojne funkcije, da su prilagodljivi uhu i oku. Chartier obrađuje i pitanja glasnog i tihog čitanja s kulturološkog stajališta, ali i s obzirom na promjene u obliku samih tekstova. Nekoliko je istraživanja i na temu pisara koji su se nakon pisarskog iskustva bavili tiskanjem knjiga (Edmunds, 1991).

Glagoljički su izvori najčešće istraživani s povijesnoknjiževnog, lingvističkog i kulturološkog stajališta (Pantelić, Nazor, Grabar, Badurina Stipčević) pri čemu se najčešće istražuje transmisija i provenijencija tekstova. Marija Agnezija Pantelić je provodila povijesnoliturgijsku i komparativnojezičnu analizu nekih glagoljskih rukopisa i tiskanih knjiga određujući izvornike tiskanim tekstovima. U svojim je radovima liturgijskim knjigama prilazila s kulturološkog i povijesnoliturgijskog motrišta. Nisu rijetke kulturološke studije glagoljaških kulturnih krugova, njihova odnosa prema europskim stremljenjima razdoblja kasnog srednjeg vijeka i humanizma, uvjetima nastanka glagoljskih tekstova i sl. (Pantelić, Hercigonja, Damjanović, Nazor, Bratulić, Žagar). Lingvistička istraživanja bave se osobitostima hrvatske redakcije u staroslavenskim izvorima, ali i općenito uporabom triju jezika i pisama u hrvatskom srednjovjekovlju (Hercigonja). Na tom polju važna su istraživanja bilingvizma i diglosije/triglosije (Mihaljević) koja je za povijest čitanja važna zbog funkcionalnog razgraničenja uporabe staroslavenskog i/ili hrvatskog jezika u funkcionalno različitim dijelovima teksta (staroslavenski u tekstu, a hrvatski u rubrikama), ali i u tekstovima različite namjene. Izuzetno su važne lingvističke analize jezika glagoljskih tekstova koje jezik proučavaju s pozicije miješanja dijalekata, stilizacije, i sl. (Hercigonja, Damjanović, Tandarić). Budući da se filologija u najširem smislu mora uključiti u razumijevanje aproprijacije, pretakanja rukopisne prakse u tiskanu, sva ta istraživanja poslužiti će kao izvrstan temelj sustavnog istraživanja aproprijacije hrvatskoglagoljičkih tekstova. Tipografskim obilježjima prvih tiskanih knjiga, koje zbog svojih zakonitosti valja posebno razmotriti pri analizi straničnog postava, bavilo se više stranih autora (Steinberg, McKenzie, Gaskell, Füssel), a u Hrvatskoj Frane Paro (1997).

Nakon što se početkom XX. stoljeća razvila svijest o ograničenjima formalne i kulturološke paleografije, u drugoj se polovici XX. stoljeća sve više uzimaju u obzir društveni uvjeti u kojima se razvija pismo. Novim paleografskim pristupom u izučavanju grafetičkih elemenata u glagoljičkim tekstovima bavila se austrijska paleografkinja T. Eckhardt koja je zaključila da grafetički elementi, prije svega ligature, nisu bili korišteni samo zbog štednje, nego i zato da bi olakšale čitanje pružajući oslonac oku u teksturi zasićenoj okomitim linijama (Eckhardt, 1989). Slijedom postavki o tripartitiji paleografije na analitičku paleografiju, paleografiju čitanja i povijest pisma (Gilissen, 1974) M. Čunčić je grafetičke posebnosti uvrstila u paleografiju čitanja (Čunčić, 1997). U Hrvatskoj je prisutan manjak jasno razrađenih glagoljskih paleografija, o čemu svjedoči i podatak da do sada postoje samo četiri, od kojih ni jedna nije na hrvatskom jeziku (Geitler, 1883; Jagić, 1911.; Vajs, 1932.; Eckhardt, 1989). Vrlo često su se autori (Damjanović, Hercigonja, Katičić) bavili genezom glagoljice, grafičkim osobitostima glagoljskih slova (Bakmaz, Paro), no tekstnom organizacijom glagoljičkih tekstova do sada se detaljno u svojim radovima bavio samo Mateo Žagar koji je postavio model grafolingvističkog istraživanja, definirajući pojmove i elemente straničnog postava i grafetičkog opisa koji sada trebaju biti detaljnije primijenjeni na pojedinačne izvore, osobito glagoljičke.

Cilj i hipoteze istraživanja² (preporučeno 700 znakova s praznim mjestima)

Cilj rada je prikazati razvoj organizacije tekstova glagoljičkih rukopisnih i tiskanih brevijara (straničnog postava i grafetičkih sredstava) te njihovu uvjetovanost aproprijacijom. Pretpostavlja se da je u rukopisnim i tiskanim brevijarima organizacija teksta ovisila o načinu njegove proizvodnje (kodeks ili tiskana knjiga) te da je tiskarstvo baštinilo pojedina sredstva organizacije od rukopisne tradicije dok su pojedina bila izmijenjena slijedom drugačije tehnike proizvodnje, a utjecaj je bio i obrnut. Polazi se od pretpostavke da su izmjene i razvoj organizacije tekstova uvjetovani tradicijom, pretpostavljenom aproprijacijom, međusobnom interakcijom rukopisne i tiskane knjige, očekivanim društvenim zahtjevima i dodirima s drugim pismovnim kulturama.

Materijal, ispitanici, metodologija i plan istraživanja (preporučeno 6500 znakova s praznim mjestima)

Za istraživanje su odabrana dva rukopisna i dva tiskana brevijara, i to Mavrov brevijar; Baromićev brevijar; II. novljanski brevijar; Brozićev brevijar, a svi su na različite načine povezani s Blažom Baromićem što korpus čini zaokruženim. Mavrov brevijar pisao je žakan Blaž Baromić 1460. godine u Konavlima za popa Mavra, pisan je ustavnom glagoljicom na 417 pergamentskih folija (najdetaljnije su ga istražili M. Pantelić i J. Tandarić). Godine 1493. Blaže Baromić je u Veneciji, u Torresanijevoj tiskarskoj radionici priredio za tisak tzv. Baromićev brevijar, vjerojatno na temelju pisanog brevijara. Pop glagoljaš Martinac u Grobniku godine 1495. za pavlinski samostan sv. Marije napisao je II. novljanski brevijar, a u literaturi se spominje da je pisan po predlošku Baromićeva

² Redoslijed navođenja cilja i hipoteza ovisi o području istraživanja

brevijara, kao i tiskani Brozićev iz 1561. koji se u literaturi navodi kao ponovno izdanje Baromićeva brevijara. Uz to, Brozićev brevijar je posljednja tiskana glagoljska knjiga pisana na hrvatskostaroslavenskom jeziku, prije rusifikacije. Kroz usporedbu Mavrovog i Baromićeva brevijara istraživati će se utjecaj koji je pisani brevijar imao na stranični postav, grafetičke elemente i prilagodbu knjige čitatelju, a budući da je rukopisni II. novljanski brevijar nastao prema predlošku upravo tiskanog Baromićeva brevijara istraživati će se i obrnuti utjecaj, dakle utjecaj tiskane knjige na organizaciju teksta u rukopisu. Istražujući Brozićev brevijar, istražiti će se utjecaj tiskanog brevijara na idući tiskani, nastao više od pola stoljeća kasnije. U svim će se brevijarima istraživanje obaviti na tekstno srodnim dijelovima sanktorala kako bi se omogućio što ujednačeniji korpus koji pridonosi relevantnijim rezultatima istraživanja. Promatrat će se stranični postav, i to veličina stranica, odnos lijeve i desne stranice; tekstna polja (stupci, reci, margine), razmaci među slovima i među riječima, proporcije slova, priprava knjige za čitatelja (bilješke, način paginiranja, preredi, oznake paragrafa), pisarski ili tiskarski zahvati (promjene tipografije, ukrašavanje knjige, korištenje margina), sadržajna obilježja (npr. odnos teksta i iluminacija), oblici kraćenja (ligature, kratice), pisanje združnica (kao refleks staroga načela scriptura continua, uporaba velikih slova na više razina, punktuacija i interpunkcija, te standardiziranje verzala, tj. funkcionalnih majuskula. Budući da grafetička sredstva sudjeluju u organizaciji i vizualnoj prezentaciji teksta, posebno će se detaljno istraživati uporaba i vrsta ligatura i kratica kao najuočljivijih grafetičkih sredstava i njihov utjecaj na oblik čitanja.

Budući da su liturgijski tekstovi namijenjeni javnom, dakle glasnom čitanju, prvenstveno će se istražiti prilagodba tiskanog teksta glasnom čitanju. Isti elementi straničnog postava i grafetički elementi koji će se motriti u dijelovima namijenjenim glasnom čitanju, istražiti će se i u rubrikama i ostalim dijelovima brevijara koji su bili namijenjeni tihom čitanju kako bi se usporedila organizacija i aprijacija tekstova obju namjena. Posebna će pozornost biti pridana upravo interakciji teksta, medija i čitatelja, analizirajući s jedne strane načine prezentacije teksta i grafetičke osobitosti, a s druge aprijaciju tekstova i njezin utjecaj na organizaciju. Nakon prikupljanja podataka, koristit će se kvantitativna i komparativna analiza. Rezultati će biti prikazani i analizirani pojedinačno za svaki brevijar, te nakon toga uspoređeni. Osim toga, rezultati će biti prikazani i odvojeno za dijelove namijenjene glasnom i one namijenjene tihom čitanju, te će se i oni usporediti komparativnom analizom.

Samo istraživanje izvršit će se posebnim računalnim programom napisanim za Mozilla Firefox preglednik u WebGL tehnologiji koji omogućuje postavljanje oznaka na digitalizirane stranice brevijara. Priređene oznake razlikuju se u obliku (npr. trokut, križić, strijelica, i sl.) i u boji, a postavljaju se na željeno mjesto slike, tj. otvorene stranice dokumenta. Shema oznaka ugrađenih u računalni program izrađena je na temelju željenih točaka istraživanja, a moguće je dodavati i nove oznake koje se mogu pojaviti tijekom samog istraživanja. Svakoj oznaci dodaje se odgovarajuće svojstvo, a za pojedinačne oznake iste skupine moći će dopisati i atributi. Pomoću mogućnosti mjerenja, program će pohranjivati i mjere za razmake, širine margina, razmake između redaka, stupaca, visinu inicijala i ostale potrebne mjere, što će se u konačnici uspoređivati između istraživanih brevijara. Oznake se nose u slojevima, što omogućuje veću preglednost i podjelu tema koje se obrađuju, a oznake unutar slojeva mogu se prikazati istodobno ili pojedinačno po slojevima. Na temelju geometrijskog zapisa oznaka, računalni program će moći izračunati i prikazati

bitne značajke obrađenog dokumenta, broj oznaka, odnose između njih, te uspoređivati zapise različitih dokumenata po svim kategorijama što omogućuje kompletnu statističku obradu s numeričkim i grafičkim rješenjima.

Zaključci dobiveni ovim istraživanjem moći će se propitati na drugim tekstovima kako bi se dobila šira slika o organizaciji glagoljičkih tekstova, o njihovu grafetičkom međuutjecaju, kao i o utjecaju procesa (glasnog/tihog) čitanja na grafetički razvoj glagoljičkih tekstova. Uz to, računalni program izrađen u svrhu ovog istraživanja omogućuje da se iste oznake postavljaju na bilo koji drugi digitalizirani dokument, te će se istom metodologijom rezultati istraživanja sanktorala moći propitati ne samo na drugim dijelovima brevijara, nego i na latiničkim i ćirilničkim liturgijskim tekstovima kako bi se dobio uvid u međupisamske utjecaje prisutne u hrvatskoj srednjovjekovnoj kulturi.

Očekivani znanstveni doprinos predloženog istraživanja (preporučeno 500 znakova s praznim mjestima)

Istraživanjem će se analizirati i objasniti razvoj i standardizacija straničnog postava, uporabe grafetičkih sredstava i prilagodbe knjige čitatelju na trima razinama, i to s obzirom na: (1) način proizvodnje (rukopisna ili tiskana knjiga), (2) povijesni razvoj, te (3) utjecaj aprijacije na stranični postav i grafetička sredstva. Usporedba s ostalim pismovnim kulturama pridonijet će smještanju korpusa u kontekst europske baštine, a sustavno prikupljeni rezultati pridonijet će sastavljanju ranonovovjekovne glagoljičke paleografije.

Popis citirane literature (maksimalno 30 referenci)

1. A millenium of the book: production, design and illustration in manuscript and print: 900-1900 / ed. by Robin Myers, Michael Harris. Delaware: Oak Knoll Press, 1994-2
2. Amirova, T. A. Funkcional'naja vzaimosvjaz' pismennogo i zvukovoga jazyka. Moskva, 1985.
3. Beal, Peter. A dictionary of English manuscript Terminology. Oxford: Universtiy press, 2008.
4. Chartier, Roger. Forms and meanings : texts, performances, and audiences from codex to computer. University of Pennsylvania Press, 1995.
5. Febvre, Lucien; Henri-Jean Martin. The coming of the book: the impact of printing 1450-1800. London : N.L.B., 1976.
6. Gaskell, P. A new introduction to bibliography : the classic manual of bibliography. New Castle : Oak Knoll Press, 1995.
7. Jagić, V. Glagoličeskoe piš'mo // Enciklopedija slavjanskoj filologiji III. / ur. V. Jagić. Sanktpetersburg, 1911
8. Hercigonja, Eduard. Na temeljima hrvatske književne kulture. Zagreb : Matica hrvatska, 2004.
9. Kodikologie und palaeographie im digitalen zeitalter 2 = Codicology and paleography in the digital age 2 / ed. by Franz Fischer, Christiane Fritze, Georg Vogeler. Norderstedt, 2010.
10. Hercigonja, Eduard. Tisućljeće hrvatskoga glagoljaštva. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009.
11. Lemaire, Jacques. Introduction a la codicologie. Louvain-la-Neuve: College Erasme, 1989.
12. Paro, Frane. Typographia glagolitica. Zagreb : Matica hrvatska, 1997.

13. Saenger P. Space between words: the origin of silent reading. Stanford: University Press; 1997.
14. Senjski glagoljaški krug 1248.-1508.: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanoga u Zagrebu 21. i 22. Studenog 1994. godine / glavni urednik Milan Moguš. – Zagreb : HAZU, 1998.
15. Steinberg SH. Five hundred years of printing. New edition, revised by John Trevitt ed. London: The British Library and Oak Knoll Press; 1996.
16. Stipišić, J. Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi. Zagreb : Školska knjiga, 1972.
17. Tandarić, J. Hrvatskoglagoljska liturgijska književnost. Zagreb: , 1993.
18. The role of the book in Medieval culture : proceedings of the Oxford International Symposium, 26 september – 1 october 1982 / ed. by Peter Ganz. Turnhout: Brepols, 1986.
19. Vajs, J. Rukovět hlaholské paleografie. Prag, 1932.
20. Žagar, Mateo. Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova. Zagreb: Matica hrvatska, 2007.

Procjena ukupnih troškova predloženog istraživanja (u kunama)

15.000,00 kn

Predloženi izvori financiranja istraživanja

Vrsta financiranja	Naziv projekta	Voditelj projekta	Potpis
Nacionalno financiranje	Digitalna knjižnica hrvatske baštine tiskane do 1800.: izvedbene pretpostavke	dr. sc. Zoran Velagić, izv. prof.	
Međunarodno financiranje			
Ostale vrste projekata			
Samostalno financiranje	2.000,00 kn		
Sjednica Etičkog povjerenstva na kojoj je odobren prijedlog istraživanja ³			

Suglasnost predloženog mentora i doktoranda s prijavom teme

Odgovorno izjavljujem da sam suglasan s temom koja se prijavljuje.

Potpis izv. prof. dr. sc. Mateo Žagar
(ime i prezime prvog predloženog mentora)

Potpis izv. prof. dr. sc. Zoran Velagić
(ime i prezime drugog predloženog mentora)

Potpis Marijana Tomić
(ime i prezime doktoranda)

IZJAVA

³ Navesti samo ako je potrebno

Odgovorno izjavljujem da nisam prijavila/o doktorski rad s istovjetnom temom ni na jednom drugom sveučilištu.

U Zagrebu,

Potpis Marijana Tomić

(ime i prezime doktoranda)

M.P.